SĂLCIUA, RURALUL PERFECT

Prof. NICOLAE-RUSALIM SICOE, Şcoala Ciuruleasa

ABSTRACT: Salciua, the perfect rural. *Sălciua is common located in north of Alba County, to the Aries Valley, in the middle of Trascau mountains. Geological structure of the area consists of limestone, so he developed an impressive karstic relief, in surface and underground, complex known as "Vânătare-Huda lui Papară". Complex name is on two of the most important caves of the Apuseni Mountains. Besides these caves are developing other types of karst terrain. This area provides an important tourism potential, still put in value.*

Keywords: *geological structure, limestone karst, caves, tourism potential.*

Dacă urci pe Arieş din culoarul depresionar Turda, intri curând în defileul pe care-l face râul în amonte de Cornești. Vei străbate douăzeci de kilometri în care stâncile Trascăului vor să se unească cu cele ale Muntelui Mare, râul de aur şi DN 75 făcându-şi anevoie loc. Peisajul îşi măreşte spectaculozitatea după ce treci de Poşaga şi, pe stânga, se înalță culmea Bedeleului (fig. 1). Şi pentru ca totul să fie mirific, din versantul montan se prăvălesc direct în Arieş, apele înspumate ale unei cascade.

Surpriza este mare dacă mai înaintezi câțiva kilometri în interiorul Apusenilor. Relieful se schimbă brusc, roca golaşă, culmile şi țancurile rămân în urmă, perspectiva se lărgeşte foarte mult la fel ca şi lunca Arieşului, peisajul umanizându-se puternic.

Suntem în Depresiunea Sălciua de pe cursul mijlociu al Arieşului. Terenurile sunt lucrate intens. Apar ogoare cu cartofi şi cucuruz, livezi de meri şi pruni şi chiar viță-de-vie.

Fig. 1. Culmea Bedeleu

Foarte bune condiții au şi activitățile pastorale, pe versanții si culmile din jur păşunaturile şi fânețele abundă în specii floricole suculente, multe având şi flori. Nu este de mirare că la Sălciua a fost în secolul trecut un „doctor-țăran", care vindea ceaiuri tămăduitoare locuitorilor din tot bazinul Arieşului. Această vegetație bogată hrăneşte

un însemnat şeptel de vaci şi oi, vara urcând la mutături pe culmile munților. Acolo căsuțele mocanilor şi adăposturile vitelor, mai sunt acoperite cu paie, ca acum două mii de ani.

Datorită bogăției zonei în vite şi oi şi în ziua de azi, la Sălciua, are loc unul dintre cele mai mari târguri de animale din ruralul românesc.

Sălciua este comună a județului Alba, fiind alcătuită din şase sate (Dealu Caselor, Dumeşti, Sălciua de Jos, Sălciua de Sus, Sub Piatră şi Valea Largă).

Atestată documentar în anul 1365 Sălciua are o suprafață de 75,26 km pătrați şi 1.785 locuitori la ultimul recensământ (2002). Densitatea este de 22 locuitori pe kilometru pătrat, mult sub densitatea țării.

Bazinetul depresionar în care se află, permite realizarea culturilor agricole dar şi desfăşurarea aşezării, de o parte şi de alta a Arieşului. Multe case au o arhitectură specifică jumătății secolului XX (două, trei camere cu tindă (târnaț), uneori construite peste pivniță), multe sunt mari şi spațioase, cu arhitectură modernă. Vechile case din lemn (fig. 2), cu târnaț deschis, în arcade, acoperite cu şindrilă ori paie, aproape nu mai există.

Fig. 2. Casă veche din Salciua

Fiind dintotdeauna o localitate cu vocație agricolă, este şi normal ca această activitate de scormonire a solului să folosească numeroase unelte şi instalații specifice. De la greblă la car şi până la moara cu apă pentru măcinat grăunțele.

Nu este de mirare, că în acest univers rural mirific, se naşte în 1910, în casa preotului şi învățătorului Vasile Butură din Valea Muşchiului de peste Arieş, Valer Butură, care va deveni cel mai valoros etnograf român din toate timpurile. Acesta va avea o activitate academică deosebită la Universitatea „Babeş-Bolyai” din Cluj şi la Muzeul Etnografic al Transilvaniei, având ca şi „laborator” de cercetare spațiul rural sălciuan. Îşi doarme somnul de veci în curtea bisericii din mijlocul satului Sălciua de Jos, la dorința lui întorcându-se pentru totdeauna în lutul natal (Fig. 3).

În toamna anului 2010 s-a reuşit montarea unei plăci memoriale pe casa părintească, odată cu ridicarea parastasului făcut la 1oo de ani de la naştere.

Astăzi la Sălciua sunt multe obiective de văzut, atât naturale cât şi antropice.

Fig. 3. Piatra funerară a celebrului folclorist sălciuan Vasile Butură

Pe lângă cele două frumoase biserici din centru , trebuie neapărat văzute şi vechile biserici de lemn din satele Valea Largă şi Sub Piatră. În acesta din urmă s-a construit în jurul bisericuţei de lemn o mănăstire de maici, cu chilii, stăreţie şi biserică nouă. Hramul mănăsirii este „Sfânta Paraschiva”, numită popular „Sfânta Vineri”.

Vis-a-vis, la numai 100 de metri, se află intrarea în peştera Huda lui Papară iar mai în jos cu 200 de metri, se află pensiunea de trei stele cu acelaşi nume ca şi al satului „Sub Piatră”. Aici se poate mânca şi dormi în condiţii foarte bune, bucatele fiind tradiţionale.

Complexul caustic Vânătara-Huda lui Papară

După ce ajungi în bazinetul depresionar Sălciua, fie că urci de la Turda ori cobori de la Câmpeni pe Arieş, după ce te închini la cele două biserici din centru şi la mormântul marelui etnograf Valer Butură, te invităm să traversezi Arieşul şi să o apuci pe drumul din mijloc, care după 3-4 kilometri te scoate în vârful muntelui. Drumul este asfaltat în totalitate, fiind foarte frumos şi pitoresc, păcat că nu s-au putut „îndulci” pantele. Din această cauză nu este recomandat pe timp de iarnă.

Drumul se continuă peste munte, cu o maşină de teren ajungând până în bazinetul depresionar al Ponorului şi mai departe la Cheile Râmeţului.

Noi ne vom opri pe culme pentru a vedea spectaculosul relief de aici. Suntem la contactul dintre Munţii Metaliferi şi Munţii Trascăului. Spre vest, spre Baia de Arieş, se văd clăile vulcanice pline de minereuri metalifere, iar spre răsărit se desfăşoară măreaţa culme a Bedeleului. Drept înainte, la un kilometru, se iveşte pâlnia uriaşă a Dolinei Vânătara. Această groapă calcaroasă adună toate apele de pe versanţii din jur, le ascunde în măruntaiele Pământului, scoţându-le apoi din nou la lumină prin peştera Huda lui Papară, râuleţul născut numindu-se Valea Morilor.

Pentru a ajunge la peşteră o putem lua la pas peste coastă sau putem să ne întoarcem până în apropierea Arieşului, apoi să apucăm la dreapta, pe drumul pietruit care însoţeşte Valea Morii, cale de 5 kilometri. Lângă peşteră se află Mănăstirea „Sfânta Paraschiva”, pensiunea „Sub Piatră” şi cât a mai rămas din sat.

Să ne oprim la această spectaculoasă

peşteră cu nume ciudat. „Hudă” înseamnă în grai local gaură iar Papară, ştie Dumnezeu cine o fi fost ?! Mie îmi place varianta că a fost haiduc şi că făcea „papară” din boieri ! „Papară” (papă) se numeşte în Apuseni omleta. Intrarea este la o altitudine de 567 m, având o diferență de nivel de 123 m şi o lungime de 5200 m (fig. 4).

În stânca verticală se deschide o crăpătură verticală, un gigantic portal de 35 m din care vine un aer rece şi Valea Morilor.

Peştera este săpată în calcarele Masivului Bedeleu, adăpostind cursul subteran al văii Morilor, fiind locuită de omul preistoric încă din paleolitic. Înăuntru s-a descoperit o armă (unealtă) din bronz, asemănătoare toporului.

Fig. 4. Intrarea în Peştera Huda lui Papară

Peştera este una dintre cele mai dificile şi spectaculoase din țară, fiind foarte denivelată, galeriile înguste alternând cu săli imense, cursul subteran are un traseu lung şi un debit mare, care la un moment dat se prăvăleşte într-o cascadă. În Huda lui Papară se află cele mai lungi şi numeroase excentrite (stalactite strâmbe), cea mai mare colonie de lilieci din Europa, care de-a lungul timpului a făcut cel mai mare depozit de chiropterit (guano de liliac fosilizat) din România.

Cei care se încumetă să o viziteze trebuie să posede echipament, să aibă antrenament şi cunoştințe speologice. Galeriile, sălile, cascadele, sifoanele şi formațiunile peşterii sunt foarte spectaculoase şi impresionante. Astfel sunt Cascada Evantai, stânca Inima de Piatră, Baricada, Groapa Leilor, Labirintul Luduşan, Sala Crucii, Sala Tăcerii, Sala Virgină şi, mai ales, Sala Minunilor, un gol imens de 56 pe 92 metri şi o înălțime record de 102 metri (fig. 5).

Aici este marele depozit de chiropterit, tot aici hibernează cea mai mare colonie de lilieci din Europa.

În iarna lui 2007-2008, numărătoarea a indicat cca 84.000 de lilieci din 9 specii. Numărul cel mai mare de lilieci este dat, în special de 4 specii : *Miniopterus schreibersi, Pipistrelus pipistrelus, Rhinolophus ferrumequinum, Myotis myotis.*

Merite în cercetarea şi amenajarea Huzii lui Papară au speologii clujeni şi blăjeni. În 1954 un grup de speologi de la Cluj explorează întreaga peşteră, realizând şi o măsurătoare precisă cu teodolitul. Începând cu anul 1979 peştera era „înfiată” de clubul speologic „Polaris” din Blaj, format în special din cei şase frați Luduşan. Aceştia au explorat şi cartat toate cotloanele şi labirinturile peşterii, din care unul le poartă numele. În 1986 acelaşi club blăjan confecționează şi montează 12 podețe metalice, două scări şi amenajează câteva sute de metri de poteci.

Fig. 5. Stalactitele strâmbe din Sala Minunilor

Amenajarea a fost întreţinută câţiva ani de membrii clubului după care a trecut în administrarea primăriei, în final o viitură de proporţii distrugând-o complet. În anul 2002, Clubul „Polaris” este afiliat Universităţii „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, sub coordonarea profesorului universitar doctor Nicolae Luduşan, cel mai mare dintre fraţii blăjeni.

Cel mai spectaculos fenomen generat de „vasele comunicante” ale peşterii Huda lui Papară este viitura din senin pe timp de secetă! Astfel, uneori, în zi senină de vară, fără nici un semn special, apa Văii Morilor îşi înzeceşte debitul în câteva ore, măturând în cale animale, bozi de fân de pe lunci, uneori chiar şi oameni.

Legenda spune că în adâncuri îşi au sălaş *şolomonarii* aducători de ploaie şi balaurii lor.

Acolo sunt lacuri uriaşe şi când balaurii se scaldă, apa dă peste marginea lacurilor şi inundă totul în aval. În realitate, în polia Vânătara, aflată peste munte, o ploaie torenţială de vară nevăzută din satul Sub Piatră, cară crengi şi fân cu care înfundă Ponorul de la Vânătări.

În această pâlnie se pot acumula cantităţi enorme de apă, care reuşesc într-un sfârşit să spargă dopul format şi să inunde peştera şi Valea Morilor.

Totul durează câteva ore, apoi se revine brusc la normal. Fenomenul este foarte neregulat, de două trei ori pe deceniu.

BIBLIOGRAFIE

1. Bleahu, M , Decu. V.- *Peşteri din Romania*, Edit. Ştiinţifică şi Academică, 1976.
2. Bleahu, M - *Relief Carstic*, Editura Albatros, 1982.
3. Dimen, L. - Consideraţii asupra sistemului hidrocarstic Vânătare-Tăul Morii - Huda lui Papară, rev. Pamgeea, nr.1, Ed. Aeternitas, Alba Iulia, 1999.
4. Ludusan, N. - Rezervaţii geologic din Munţii Trascăului, rev. Pangeea, nr.1, Ed. Aeternitas, Alba Iulia, 1999.
5. Mutihac V. - *Unităţi Geologice Structurale*, Editura Didactică şi Pedagogică Bucureşti 1982.
6. Popescu-Argeşel, I. - *Munţii Trascăului*, Edit. Ştiinţifică şi Academică, 1977.